

1**Muistisairaahan hyvän hoidon lähtökohdat, periaatteet ja merkitys**

1.10 Muistisairaahan hyvän hoidon periaatteita ja lähtökohtia	20
1.20 Eettisyys ja arvot muistisairaahan hoidossa	25
1.30 Muistisairaahan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja suojaamisen periaate	26
1.40 Rajoitustoimenpiteiden ehkäiseminen ja toteuttaminen muistisairaahan hoidossa	28

2**Ammatillinen osaaminen ja yhteistyö**

2.10 Muistityön antoisuus, palkitsevuus ja monipuolisuus	34
--	----

Osaaminen ja perehdyttäminen

2.20 Osaamisvaatimukset muistisairaiden hoitoon osallistuville sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöille	37
2.25 Muistisairaahan hoidon erityisvaatimukset työyhteisöille	39
2.30 Perehdyttämisen ja perehtymisen merkitys sekä toimintatavat muistisairaahan hoidossa	42

Muistisairaiden hoitoon erikoistuneet ammattilaiset

2.40 Muistikoordinaattori ja muistihoitaja	43
2.45 Muistisairaiden hoitoon erikoistuneet lääkärit	47

Ammattilaisten yhteistyö

2.50 Moniammatillisen yhteistyön merkitys ja periaatteet	48
2.60 Moniammatillinen yhteistyö yksityiskodissa asuvien muistisairaiden hoidossa	50
2.70 Moniammatillinen yhteistyö hoivakodissa	56

3**Muistisairausepäily ja tutkimuksiin ohjaaminen**

3.10 Muistisairausepäilyn herääminen ja tutkimuksiin ohjaaminen	60
3.20 Muisti- ja ajattelutoimintojen tukeminen, potilaan ja läheisen ohjaus	62
3.30 Muistitutkimuksista kieltäytyvän tukeminen	64
3.40 Alkoholin käytön ja muistisairauden yhteydet	67
3.50 Muistisairauden varhaisen selvittelyn ja toteamisen merkitys	68
3.60 Lievä kognitiivinen heikentyminen, MCI	70

4**Muistisairauden tunnistaminen ja hoidon aloitus**

4.10 Muistitutkimukset perustasolla	74
4.15 Muistisairauden diagnoosi ja hoidon aloitus muistipoliklinikalla	78
4.20 Varhaisen Alzheimerin taudin tunnistaminen	82
4.25 Muistisairaudesta keskustelemisen tavoitteet ja toimintaperiaatteet	83
4.30 Muistisairaahan sairautentunnon puutteen tunnistaminen ja arvioiminen	85

Työikäinen

4.40 Työikäisten muistisairaudet ja niiden toteaminen	87
4.45 Työikäisen muistisairaahan hoidon käynnistäminen	91

5**Muistisairaahan seuranta ja hoito perustasolla**

5.10 Muistisairaahan terveydentilan seuranta ja sairauksien hoidon periaatteet	96
5.20 Muistisairaahan seurantakäynnit lääkärin vastaanotolla	98
5.30 Muistisairaahan ajokyvyn arviointi	103
5.40 Muistisairaahan aseenkantolupa	108

6**Muistisairauksien keskeiset piirteet ja eteneminen****Muistisairauksien ilmeneminen ja eteneminen**

6.10 Muistisairauksien ilmeneminen	112
6.15 Muistisairauksien eteneminen	113

Yleisimmät muistisairaudet

6.20 Yleisimpien muistisairauksien keskeiset piirteet ja niiden huomioon ottaminen hoidossa	114
6.25 Alzheimerin taudin erityispiirteet	115
6.30 Aivoverenkierrosairauden muistisairauden erityispiirteet	120
6.35 Otsa-ohimolohkorappeumien erityispiirteet	122
6.40 Lewynkappaletaudin erityispiirteet	125
6.45 Parkinsonin taudin muistisairauden erityispiirteet	126
6.50 Alkoholinkäyttöön liittyvän muistisairauden erityispiirteet	127

7**Käyttäytymisen muutokset**

7.05 Käyttäytymisen muutokset muistisairaalla.....	130
7.10 Mielialan muutokset muistisairaalla.....	132
7.15 Sairaudentunnon puute muistisairaalla.....	133
7.20 Käyttäytymisen muutosten ja taustalla vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen.....	134
7.25 Käyttäytymisen muutosten hoidon lähtökohdat.....	137
7.30 Käyttäytymisen muutoksiin suhtautuminen ja sen vaikutus muutosten ilmenemiseen.....	139

Ilmeneminen

7.40 Masennus muistisairaalla.....	141
7.45 Mania muistisairaalla.....	145
7.50 Apatia muistisairaalla.....	145
7.55 Ahdistuneisuus muistisairaalla.....	146
7.60 Harhaisuus ja psykoottiset oireet muistisairaalla.....	147
7.65 Impulssikontrollin muutokset eli estottomuus muistisairaalla.....	150
7.70 Ympäristöä häiritsevä muistisairaahan seksuaalinen käyttäytyminen.....	151
7.75 Uneen ja vuorokausirytmiiin liittyvät käyttäytymisen muutokset.....	152
7.80 Päihteitä käyttävän muistisairaahan hoito.....	155

8**Palvelutarpeen arviointi ja hoidon järjestäminen****Hoidon sujumisen varmistaminen**

8.10 Muistisairaahan hoidon järjestämisen periaatteet ja sujuva hoito.....	160
8.15 Muistisairaahan omatyöntekijä.....	162

Palvelutarpeen arviointi

8.20 Muistisairaahan palvelutarpeen arvioinnin lähtökohdat.....	164
8.25 Palvelutarpeen arvioinnin toimintaperiaatteet.....	166
8.30 Palvelutarpeen arviointi kotikäynnillä.....	172
8.35 Terveystilan selvittäminen palvelutarpeen arviointikäynnillä.....	174
8.40 Palvelutarpeen arviointi palveluasumisen piirissä.....	175
8.45 Muistisairaahan palvelutarpeen arvioinnissa käytettävät mittarit.....	176

Palveluohjaus ja -suunnitelma

8.50 Muistisairaان palveluohjaus.....	179
8.55 Muistisairaان hoito- ja palvelusuunnitelman merkitys, laatiminen ja ylläpitäminen.....	180
8.60 Työikäisen muistisairaان hoito- ja palvelusuunnitelma.....	184

Erityistilanteita

8.70 Huoli-ilmoitus muistisairaان palveluntarpeesta.....	186
8.75 Muistisairaudet, osallisuuden haasteet ja haavoittuvuus.....	187
8.80 Kaltoinkohtelu ja hyväksikäyttö.....	188
8.85 Kaltoinkohteluun puuttuminen.....	190

9

Hoito- ja tukipalvelut

Periaatteet

9.10 Muistisairaان tarvitsemien palvelujen järjestämisen periaatteet.....	195
9.15 Muistisairaان hoitopalvelut: vaatimukset palveluntuottajille ja palveluntuottajan valinta.....	197
9.18 Muistisairaان hoidon ja hoivan laatu sekä laadun seuranta.....	199
9.20 Muistisairaان palvelumuodot.....	201

Tukipalvelujen muotoja

9.30 Palvelukeskustoiminta osana muistisairaان arjen aktiivisuutta.....	206
9.35 Päivätoiminta osana muistisairaان arjen aktiivisuutta.....	207
9.40 Muistisairaان liikkumista tukevat palvelut.....	209
9.45 Muistisairaان ateria- ja ruokahuoltopalvelut.....	210
9.50 Kotiin tuotavat palvelut muistisairaان hoidossa.....	213
9.55 Muistisairaان omaishoito.....	217
9.60 Muistisairaان lyhytaikaishoito.....	220

Asumispalvelut

9.65 Muistisairaان asumismuodot, asumispalvelut ja valintoihin vaikuttavat tekijät sekä muuton toteuttaminen.....	222
9.70 Muistisairaان kotona asumisen turvallisuutta uhkaavien tekijöiden tunnistaminen ja asumispalvelujen tarpeiden ennakointi.....	223

9.75 Muistisairaahan yksityiskodissa asumisen tukeminen.....	225
9.80 Yhteisöllinen asuminen muistisairaahan asumismuotona.....	227
9.85 Muistisairaahan ympärivuorokautinen palveluasuminen.....	227
Vapaaehtoisten käyttäminen	
9.90 Vapaaehtoistyöntekijät muistisairaahan hoidon tukena.....	230

10

Oikeudellinen toimintakyky sekä oikeudellisen ennakkoinnin keinot ja merkitys

Oikeudellinen toimintakyky ja oikeustoimikelpoisuus

10.10 Muistisairaahan oikeudellinen toimintakyky.....	234
10.15 Muistisairaahan oikeustoimikelpoisuus.....	236

Keinot, merkitys ja huomioon ottaminen

10.20 Oikeudellisen ennakkoinnin keinot ja merkitys muistisairaalle.....	238
10.25 Muistisairaahan ohjaus oikeudelliseen ennakkointiin.....	239
10.30 Hoitotahdon ja edunvalvontavaltuutuksen huomioon ottaminen hoitotyössä.....	241

Yleisimpiä oikeudellisen ennakkoinnin keinoja

10.40 Valtakirjavaltuus.....	243
10.50 Edunvalvontavaltuus.....	244
10.60 Hoitotahto.....	248
10.70 Testamentti.....	248

Edunvalvonta

10.80 Edunvalvojan määrääminen.....	250
-------------------------------------	-----

11

Sosiaaliturva

11.10 Sosiaaliturva muistisairaahan ja läheisen arjen tukena.....	254
11.20 Muistisairaahan etuudet ja tuet.....	255
11.30 Sosiaaliturvan hakeminen ja muutoksenhaku.....	260
11.40 Ammattihenkilöstön velvollisuus muistisairaahan ja läheisen neuvontaan.....	264
11.50 Sosiaaliturvan yhdenvertainen saatavuus.....	265

12**Vuorovaikutus, kohtaaminen ja ohjaaminen****Vuorovaikutus, kohtaaminen**

12.05 Vuorovaikutuksen lähtökohdat muistisairaana kanssa.....	268
12.10 Vuorovaikutus muistisairaana kanssa.....	270
12.15 Vuorovaikutus sairautentunnottoman muistisairaana kanssa.....	273
12.20 Vuorovaikutus epäluuloisen muistisairaana kanssa.....	274
12.25 Vuorovaikutus aggressiivisesti käyttäytyvän muistisairaana kanssa.....	274
12.30 Vuorovaikutus eksyksissä olevan muistisairaana kanssa.....	276
12.35 Muistisairaana vakaumuksen kohtaaminen.....	277
12.40 Muistisairaana seksuaalisuuden kohtaaminen.....	278

Ohjaaminen

12.50 Muistisairaana ohjaamisen toimintatavat.....	281
12.55 Toimintatavat muistisairaana hoidon haasteellisissa tilanteissa.....	283
12.60 Tunteet ja niiden vaikutus muistisairaana hoitamisessa.....	287
12.65 Voimavaralähtöinen toimintatapa muistisairaana ohjaamisessa ja hoidossa.....	288
12.70 Muistisairaiden ryhmän ohjaaminen.....	293

13**Muistot ja muistelu**

13.10 Muistisairaana elämäntarinan tuntemisen merkitys.....	296
13.20 Muistisairaana elämänhistorian tallentaminen.....	297
13.30 Muistot ja muistelu muistisairaana toimintakyvyn tukena.....	300
13.40 Muistojen kirjan tekeminen ja käyttäminen.....	300
13.50 Muistorasian tekeminen ja käyttäminen.....	302

14**Muistisairaana ja läheisen tukeminen**

14.10 Psykkinen kriisi muistisairauteen sairastumisen vaiheessa.....	306
14.15 Muistisairauteen liittyvän tiedon antaminen.....	307
14.20 Muistisairaana ja läheisten psykososiaalinen tuki.....	309
14.25 Muistisairaana ihmissuhteissa tapahtuvat muutokset.....	313

Työikäinen

14.30 Työikäisen muistisairaana tukeminen.....	315
14.40 Työikäisen muistisairaana läheisten tukeminen.....	317
14.45 Työikäisenä sairastuneen muistisairaana lasten tukeminen.....	319

Läheisen tukeminen ja läheisetön muistisairas

14.50 Muistisairaahan läheisen osallisuus hoitoon.....	320
14.55 Muistisairaahan läheisten voimavarojen tukeminen.....	323
14.60 Muistisairasta hoitavan omaishoitajan tukeminen.....	328
14.65 Läheisettömän muistisairaahan tukeminen.....	332

15 Arjen sujuminen

Hyvän arjen perusta

15.10 Muistisairaahan päivittäisten toimien sujumisen periaatteet.....	336
15.20 Muistisairaahan aistitoimintojen muutosten huomioiminen.....	337
15.30 Muistisairaahan unen ja vuorokausirytmien turvaaminen.....	342

Aktiivinen arki

15.40 Arjen hallinnan keinoja muistisairaahan aktiivisen elämän mahdollistamiseksi.....	346
15.50 Kotityöt osana muistisairaahan aktiivista arkea.....	351
15.60 Muistisairaahan turvallinen liikkuminen kodin ulkopuolella.....	359
15.70 Muistisairaahan kaupassa käymisen tukeminen.....	363
15.80 Muistisairaahan raha-asioiden hoito käytännössä.....	366

16 Puhelimen, television, radion ja tietokoneen käyttäminen

16.10 Elektronisten laitteiden ja sovellusten käyttäminen.....	372
16.20 Puhelimen käyttäminen.....	373
16.30 Television ja radion käyttäminen.....	377
16.40 Tietokoneen käyttäminen.....	379
16.50 Muistisairaahan verkkopalvelujen käytön turvallisuudesta huolehtiminen.....	381

17 Vaatetus ja hygienia

17.10 Muistisairaahan vaatteiden valitseminen.....	384
17.20 Muistisairaahan pukeutuminen ja riisuutuminen.....	386
17.30 Muistisairaahan hygienian hoito.....	390
17.40 Muistisairaahan peseytyminen.....	392
17.50 Muistisairaahan ihon- ja kauneudenhoito.....	394

17.60 Muistisairaahan jalkaterveys	396
17.70 Muistisairaahan hampaiden ja suun päivittäinen hoito	398
17.80 Muistisairaahan vessäkäynnit	401

18

Asuinympäristö

18.10 Muistisairaahan hyvä kotiympäristö	406
18.20 Hoitopaikan ympäristön merkitys muistisairaalle	412
18.30 Muistisairaahan kodin turvallisuus	414
18.40 Muistisairaahan kodin paloturvallisuus	423
18.50 Muistisairaahan kodin muutostyöt	430
18.60 Teknologian hyödyntäminen muistisairaahan asumisen ja liikkumisen turvallisuudessa	432
18.70 Muistisairaahan avunpyyntö-, etäseuranta- ja paikantamisjärjestelmät	434

19

Muistisairaahan toimintakyvyn tukeminen

19.10 Muistisairaahan toimintakyvyn tukemisen periaatteet	440
---	-----

Kognitiivinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky

19.20 Muistisairaahan kognitiivisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn arvioinnin ja tukemisen periaatteita	441
19.25 Muistisairaahan kognitiivisen toimintakyvyn tukeminen	445
19.30 Muistisairaahan psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen	446
19.35 Muistisairaahan harrastukset ja sosiaaliset suhteet	452

Fyysinen toimintakyky

19.40 Muistisairaahan fyysisen toimintakyvyn arvioinnin ja tukemisen periaatteita	453
19.45 Muistisairaahan fyysisen toimintakyvyn tukemisen toimintatapoja	458
19.50 Muistisairaahan liikkumista tukevat tasapaino- ja lihasvoimaharjoitteet	464
19.55 Muistisairaahan fyysistä toimintakykyä tukevien harjoitteiden ohjaaminen	466

Luovuuden toteuttaminen toimintakyvyn tukena

19.60 Muistisairaana luovuuden muutokset ja luovuuden toteuttaminen	468
---	-----

Eläimet ja luonto

19.70 Eläimet muistisairaana toimintakyvyn tukena	472
19.75 Luonnossa liikkuminen ja luontokokemukset toimintakyvyn tukena	475

20

Ruokailu ja ravitseminen

20.10 Muistisairaana ruokailun käytännön toteutus	480
20.20 Muistisairaana avustaminen syömisessä	487
20.30 Muistisairaana ravitsemuksesta huolehtimisen periaatteet	489
20.40 Muistisairaana ravitsemuksen arviointi	491
20.45 Muistisairaana ravinnontarpeesta huolehtiminen	495
20.50 Muistisairaana nestetasapaino	499
20.60 Muistisairaana ravitsemushoito	500
20.70 Syömisestä loputtaminen muistisairaana elämän loppuvaiheessa	502

21

Lääkehoito

Lääkehoidon periaatteet ja arviointi

21.10 Muistisairaana lääkehoidon periaatteet	507
21.15 Muistisairaana lääkehoidon kokonaisarviointin periaatteet	510
21.20 Yksityiskodissa asuvan muistisairaana lääkehoidon toteutusperiaatteet	519
21.25 Ympäri vuorokaudessa hoidossa olevan muistisairaana lääkehoito	521

Lääkehoidon käytännön toteutus

21.30 Muistisairaana lääkehoidon toteutumisen tukeminen	522
21.35 Lääkkeen oton ongelmakohtia	526
21.40 Lääkkeiden hankkiminen ja säilyttäminen	527

Muistisairauslääkkeet ja ravintovalmisteet	
21.50 Muistisairauslääkkeet ja niiden käyttöperiaatteet.....	529
21.55 Muistisairauslääkkeiden muutokset ja lääkehoidon lopettaminen.....	534
21.60 Muistisairaahan lääkkeiden yhteis- ja haittavaikutukset.....	535
21.65 Kliininen ravintovalmiste muistisairaahan hoidossa.....	537
Käyttätymisen muutosten lääkehoito ja muut biologiset hoidot	
21.70 Käyttätymisen muutosten lääkehoidon periaatteet muistisairaalla.....	537
21.75 Käyttätymisen muutosten hoitoon käytettävän lääkkeen valinta muistisairaalle.....	538
21.80 Käyttätymisen muutosten sähköhoito ja muistisairaahan transkraniaalinen magneettistimulaatiohoito.....	542

22

Vastaanotto- ja toimenpidekäynnit sekä lyhytaikainen osastohoito

22.10 Muistisairaahan hoito etävastaanotolla.....	546
22.20 Muistisairaahan toimenpidekäynti: valmistelu ja toteutus.....	548
22.30 Muistisairas hammaslääkärissä.....	550

Lyhytaikainen vuodeosastohoito

22.40 Muistisairaahan lyhytaikainen vuodeosastohoito.....	551
---	-----

23

Kivun ja muiden sairauksien hoito

Kivun hoito

23.10 Muistisairaahan kivun arviointi.....	554
23.20 Muistisairaahan kivun hoito.....	556

Muiden sairauksien seuranta ja hoito

23.30 Muistisairaahan muiden pitkäaikaissairauksien yleiset hoitoperiaatteet.....	560
23.40 Muistisairaahan huomioiminen diabeteksen hoidossa.....	563
23.50 Muistisairaahan sydän- ja verisuonisairauksien hoitoperiaatteet.....	567
23.60 Muistisairaahan huomioiminen reumasairauden hoidossa.....	570

24**Akuuttihoito**

24.10 Muistisairaahan päivystyskäynnin tarpeen arviointi ja järjestelyt.....	574
24.20 Muistisairas päivystyksessä.....	574
24.30 Muistisairaahan sekavuusoireyhtymän tunnistaminen ja hoito päivystyksessä.....	579

25**Elämän loppuvaiheen hoito**

25.10 Muistisairaahan elämän loppuvaiheen hyvän hoidon periaatteet.....	584
25.20 Päätös elvyttämättä jättämisestä.....	586
25.30 Muistisairaahan saattohoito.....	586

Kirjallisuutta ja verkkosivuja.....	589
-------------------------------------	-----

Sanasto.....	593
--------------	-----

Hakemisto.....	602
----------------	-----